

การยกระดับการเรียนรู้ของประชาชนสู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้
ด้วยกลไกความร่วมมือระดับเมือง ภายใต้ฐานทรัพยากรชีวภาพและ
อัตลักษณ์วัฒนธรรมของการยกระดับเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช
Enhancing People's Learning Towards Being a Learning City with City-Level
Cooperation Mechanisms Based on Biological Resources and Cultural Identity
of Pak Phun Municipality, Nakhon Si Thammarat Province

¹ดำรงพันธุ์ ใจหาวิระพงษ์, ²สุรศักดิ์ แก้วอ่อน

³สมรักษ์ รอดเจริญ และ ⁴ธัชชา สามพิมพ์

¹Damrongphun Jaihowweerapong, ²Surasak Keaw-on

³Somrak Rodjareon and ⁴Thatcha Sampim

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

^{2, 3}คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

^{2, 3}Faculty of Science and Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

⁴คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

⁴Faculty of Industrial Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

E-mail: ¹damrongphunjaihowweerapong@gmail.com, ²sukaewon@hotmail.com

³somrak_25@hotmail.co.th, ⁴tatcha_sam@nstru.ac.th

Received August 22, 2023; Revised October 31, 2023; Accepted November 7, 2023

บทคัดย่อ

การเรียนรู้ของประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน มีข้อจำกัดที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนของท้องถิ่น ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมภายในขององค์กร ภายใต้รวบรวมปัญหาความต้องการของประชาชน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนากลไกการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้สู่ความยั่งยืน ผ่านความร่วมมือของภาคีเครือข่ายความรู้ในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน 2) เพื่อศึกษาท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดความร่วมมือทางสังคม ความภูมิใจในท้องถิ่น และนำไปสู่การต่อยอดผลิตภัณฑ์และการบริการในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน และ 3) เพื่อพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ และพิพิธภัณฑ์มีชีวิต ยกย่องคุณค่าชีวิตของคนในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน อย่างเป็นรูปธรรม การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่เทศบาล กลุ่มคนในชุมชน

ผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการ นักวิชาการ ตัวแทนหน่วยงานเกี่ยวข้อง จำนวน 306 คน โดยการสำรวจข้อมูล สัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่ม สัมมนาวิจัย ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เผยแพร่ต่อสาธารณะบนแนวคิดมุ่งเป้า ผลการวิจัย พบว่า ฐานข้อมูลทรัพยากรชีวภาพพืช 17 ชนิด กลุ่มสัตว์ 41 วงศ์ 49 สกุล ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ประโยชน์จากความหลากหลาย ยกระดับสินค้าเป็นอัตลักษณ์ 2 ผลิตภัณฑ์ ทุนประวัติศาสตร์ สร้างความภาคภูมิใจในถิ่น นำสู่การจัดการชุมชนผ่านกลไก “ไ้แม่” ขับเคลื่อนเมือง กลุ่มเกิดจากความต้องการของชุมชน สร้างกฎกติการ่วมผนวกการส่งเสริมจากภายนอก นำสู่การจัดทำพิพิธภัณฑ์มีชีวิต “อุโมงค์โก่งกาง” “ตลาดความสุขชาวเล” ยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต มีข้อเสนอแนะ คือ เทศบาลเมืองปากพูนควรนำผลไปขยายในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อรองรับการกำหนดนโยบายและแผนขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: เมืองแห่งการเรียนรู้; อุโมงค์โก่งกาง; ไ้แม่ปากพูน; ตลาดความสุขชาวเล

Abstract

The learning of people in Pak Phun Municipality were affected to local development including strength and weakness which were internal factors under required problems by people. The objectives of this research were 1) to develop a mechanism for driving a learning city toward sustainability through the cooperation of knowledge networks in Pak Phun Municipality area, 2) to the local study, lead to local pride and lead to products and services development in Pak Phun Municipality area, and 3) to develop learning areas and a living museum, upgrade quality of life of people in Pak Phun Municipality area concretely. This research was a qualitative research. Informants were administrators, municipal officers, people in the community of Pak Phun, entrepreneurs, service users, academics, representatives from relevant agencies 306 people. This research was studied by data surveys, in-depth interviews, focus group discussions, research seminars covering target groups. Data were taken for qualitative analysis and presented to the public on the idea. The results revealed database of biological resources divided into plants (17 species) and animals (41 families, 49 genera, 51 species). Local Wisdom of utilizations were diverse and upgraded into 2 local products. Historical capital was created local pride leading to community management through “I-Thao Pak Phun” mechanism of Pak Phun movement. Their movement was acted by community need, rules created together, external agencies promoting plus led to created Living Museum “Umong Kongkang” “Kwam suk chaw leh market” that was grassroots economy and quality of life of the Pak Phun people upgrading. Suggestions: Pak Phun

Municipality could be clarified for other areas for policy and city driving endorsement to learning city efficiently and sustainably.

Keywords: Learning city; Umong Kongkang; I-Thao Pak Phun; Kwam suk chaw leh market

บทนำ

การพัฒนาเมืองเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning city) เป็นการวางแนวทางในการดำเนินการที่ช่วยให้เมืองมีความเจริญเติบโตด้วยการพัฒนา มุ่งเน้นการเชื่อมโยงนโยบายเมืองแห่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องการดำเนินงานในระดับท้องถิ่น การจัดทำแผนปฏิบัติการระดับท้องถิ่นให้การบรรลุเป้าหมายตามหลักการของสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยูเนสโก (UNESCO Institute for Lifelong Learning – UIL) ได้กำหนดกลยุทธ์ที่เป็นรูปธรรมในการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) เมื่อปี พ.ศ. 2558 (UNESCO, 2020) เทศบาลเมืองปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีองค์ประกอบพื้นฐานการสร้างเมือง แห่งความรู้ เป็นสำคัญจากดำเนินงานภายใต้วิสัยทัศน์ “ปากพูนเมืองธรรมาภิบาล สืบสานประเพณีวัฒนธรรมน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติน้ำสะอาด ไฟสว่าง ทางสะดวก” ด้วยลักษณะภูมิศาสตร์เป็นที่ราบชายฝั่งทะเล มี 12 หมู่บ้านในอดีตพื้นที่ปากพูนเป็นฐานการผลิตสินค้าประมงชายฝั่งและเป็นฐานพื้นที่สำคัญในการแลกเปลี่ยนสินค้าของจังหวัดนครศรีธรรมราชในเชิงภูมิศาสตร์ 4 พื้นที่ เทือกเขา พื้นที่ลุ่มน้ำ พื้นที่ชายฝั่ง พื้นที่ราบลุ่ม (พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม และ กตัญญู แก้วหานาม, 2565) การวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อประเมินสภาพการณ์พัฒนาในปัจจุบัน และโอกาสในการพัฒนาในอนาคตของเทศบาลเมืองปากพูน รวมถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของท้องถิ่น อันเป็นสถานะแวดล้อมภายในขององค์กรโดยใช้เทคนิค SWOT analysis ได้รวบรวมปัญหาความต้องการของประชาชนในเขตเทศบาล ซึ่งได้จากการจัดประชาคมท้องถิ่น นำมาจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561 – 2565) เทศบาลเมืองปากพูนใช้เป็นกรอบทิศทางในการพัฒนาเทศบาลจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการพัฒนาเทศบาลเมืองปากพูน (สำนักงานปลัดเทศบาลเมืองปากพูน, 2561) ประกอบการลงพื้นที่เพื่อค้นหาโจทย์วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับการพัฒนาในอนาคตของเทศบาลเมืองปากพูน ที่สามารถสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตในพื้นที่ ได้ข้อมูลถึงการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ถึง 11 แหล่ง อาทิ ป่าชายเลนอุโมงค์โก่งกวาง เครื่องปั้นดินเผา ป่าชุมชน น้ำตาลมะพร้าว อาหารทะเล หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ประมงพื้นบ้าน ตลาดน้ำ น้ำผึ้งป่า เป็นต้น สามารถต่อยอดได้อยู่ 3 แหล่ง คือ ป่าชายเลน น้ำตาลมะพร้าว ตลาดชุมชน และศักยภาพอื่นที่พร้อมให้ปากพูนเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะความเข้มแข็ง มุ่งมั่นของผู้นำ ที่เป็นเงื่อนไขที่สำคัญพื้นฐานในการสร้างเมืองแห่งความรู้ของยูเนสโก (UNESCO) ด้วยเหตุผลดังกล่าวคณะผู้วิจัยและผู้บริหารตำบลปากพูนสรุปเห็นพ้องตรงกันว่า จะบูรณาการสร้างเมืองปากพูนให้เป็นต้นแบบการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้

จากความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้ทำโครงการวิจัย เรื่อง “การยกระดับการเรียนรู้ของประชาชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านพื้นที่การเรียนรู้ด้วยกลไกความร่วมมือระดับเมือง ภายใต้ฐานทรัพยากรชีวภาพและอัตลักษณ์วัฒนธรรม” โดยมี 5 โครงการย่อยภายใต้แผนงานวิจัยนี้ การวิจัยภายใต้แผนงานย่อยการพัฒนากลไกการพัฒนาเมือง และกติการ่วมของการพัฒนาเมือง โปรแกรมการพัฒนาเมืองนำอยู่และ การกระจายศูนย์กลางความเจริญ เพื่อนำประสบการณ์และความสำเร็จสู่ทุกภาคส่วนตามกลไกความร่วมมือทั้งนี้เป้าหมายสูงสุด คือ ต้องการยกระดับเมืองปากพูน ตำบลปากพูน อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชนเมืองปากพูน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากลไกการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้สู่ความยั่งยืน ผ่านความร่วมมือของภาคีเครือข่ายความรู้และวิทยาการในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน ตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาท้องถิ่น (Local study) ส่งผลให้เกิดความร่วมมือทางสังคม ความภูมิใจในท้องถิ่น และนำไปสู่การต่อยอดผลิตภัณฑ์และการบริการในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน ตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ (Learning space) และ พิพิธภัณฑ์มีชีวิต (Living Museum) ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน ตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างเป็นรูปธรรม

การทบทวนวรรณกรรม

บทความวิจัยนี้มีการทบทวนวรรณกรรม ดังต่อไปนี้

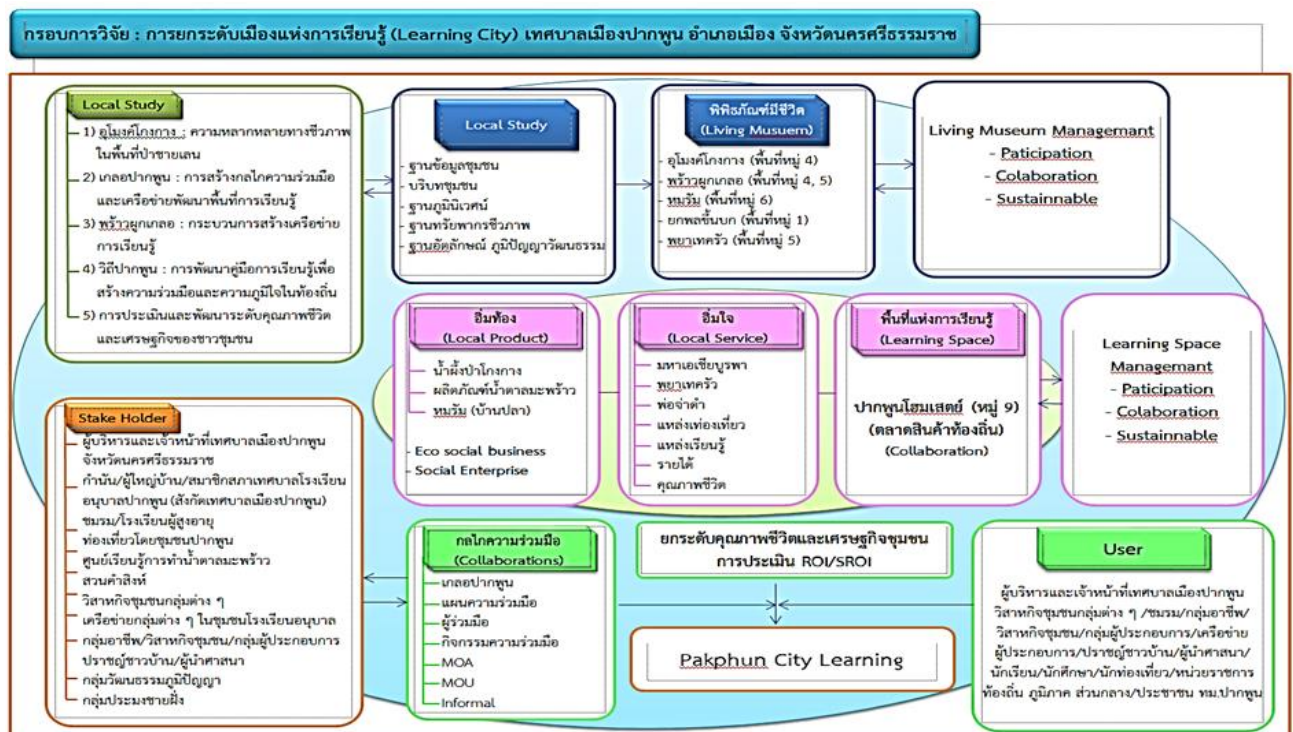
การพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning City) เป็นการวางแนวทางในการดำเนินการที่ช่วยให้เมืองมีความเจริญเติบโตด้วยการพัฒนา มุ่งเน้นการเชื่อมโยงนโยบายเมืองแห่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องการดำเนินงานในระดับท้องถิ่น การจัดทำแผนปฏิบัติการระดับท้องถิ่นให้การบรรลุเป้าหมายตามหลักการของสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยูเนสโก (UNESCO Institute for Lifelong Learning – UIL) ได้กำหนดกลยุทธ์ที่เป็นรูปธรรมในการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) เมื่อปี พ.ศ. 2558 ตามกรอบในการพัฒนาแบบองค์รวมในระดับโลกและเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกร่วมกันขับเคลื่อนเป้าหมาย SDGs ดังกล่าวให้สำเร็จภายใน พ.ศ. 2573 (ค.ศ. 2030) โดยองค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้การพัฒนาด้านการศึกษาอยู่ในเป้าหมายที่ 4 (Sustainable Development Goal 4: SDG4) คือ การสร้างหลักประกันเรื่องคุณภาพ ความครอบคลุม และการสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (UNESCO, 2020)

เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง การเชื่อมโยงของกลุ่มคนหรือองค์กรที่เกิดขึ้นโดยสมัครใจ เนื่องจากมีเป้าหมายที่สอดคล้องกัน มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน มีการแลกเปลี่ยน ทรัพยากรเพื่อร่วมมือกันดำเนินการกิจที่ตั้งไว้ด้วย ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (เสรี พงศ์พิศ, 2551)

พิพิธภัณฑ์มีชีวิต พิพิธภัณฑ์มีชีวิต หรือ พิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง เป็นลักษณะชนิดหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ที่แสดงในบริเวณกว้าง ซึ่งพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งแห่งแรกเกิดขึ้นที่สแกนดิเนเวีย ซึ่งต่อมาแนวคิดเรื่องพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งได้แพร่กระจายไปทั่วทวีปยุโรปและทวีปอเมริกาเหนือ พิพิธภัณฑ์กลางแจ้งรู้จักกันในหลายชื่อว่า พิพิธภัณฑ์มีชีวิต พิพิธภัณฑ์สิ่งก่อสร้าง หรือ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน พิพิธภัณฑ์มีชีวิตเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งที่บุคคลในบริเวณนั้นจะมีการแต่งกายและการแสดงในลักษณะของยุคสมัยเก่า โดยบุคคลจะประพฤติปฏิบัติตัวราวกับว่าพักอาศัยอยู่ในโบราณ โดยมีจุดประสงค์เพื่อแสดงวัฒนธรรมสมัยก่อนให้กับผู้ชมในยุคปัจจุบันได้เห็น พิพิธภัณฑ์มีชีวิตส่วนใหญ่จะมีการแสดงหลายอย่างไม่ว่า การตีเหล็ก การตีดาบ การทำเหมือง การรีดนมวัว การทอผ้า หรือ การวาดรูป เป็นต้น จุดหลักของพิพิธภัณฑ์มีชีวิตที่สำคัญคือ วัฒนธรรม ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ ข้อมูลความรู้ และกิจกรรมของผู้ชม (Rivière, 1973)

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิด ดังภาพที่ 1

ระเบียบวิธีวิจัย

พื้นที่การวิจัย คือ เทศบาลเมืองปากพูน ตำบลปากพูน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม วิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมพัฒนา ภายใต้กระบวนการตามลำดับโดยมีการการประชุมชี้แจงโครงการวิจัยและการวางแผนการ ดำเนินการวิจัย การรวบรวมข้อมูลนิเวศพื้นที่การเรียนรู้ ระบบกลไกเครือข่าย เส้นทางการเรียนรู้ชุมชน ผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ชุมชน นิทรรศการแหล่งเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์มีชีวิต สู่การจัดการเมืองแห่งการเรียนรู้ ทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder analysis) ใช้การสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม สัมมนาเชิงปฏิบัติการ และ ใช้การอ้างอิงต่อเนื่อง ปากต่อปาก (Snowball sampling technique) แบ่งเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1) การสัมภาษณ์ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการพัฒนาชุมชน ด้านวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรมชุมชน ด้านพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านครุศาสตร์ ฯลฯ เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึก จำนวน 12 คน และ สัมภาษณ์ผู้อยู่และใช้งานในพื้นที่ เกี่ยวกับ สถานการณ์องค์ความรู้ชุมชน จำนวน 50 คน

2) การสนทนากลุ่ม ทั้งรูปแบบการประชุม ทวิภาคี พหุภาคี โดยได้จัดกระบวนการกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญเพื่อบูรณาการ แลกเปลี่ยนความเห็น วิพากษ์ข้อมูลหรือสถานการณ์แบบเป็นสหศาสตร์ ให้ได้แนวทางการสังเคราะห์อย่างรอบด้าน และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแต่ละภาคส่วน เพื่อรวบรวม ข้อมูลและความคิดเห็นที่เป็นข้อมูลแบ่งออกเป็นกลุ่มผู้เรียนรู้ (Users) 65 คน เป็นกลุ่มผู้บริหารและ เจ้าหน้าที่เทศบาล กลุ่มประมงพื้นบ้านกลุ่มผู้ประกอบการชุมชน กลุ่มเครือข่ายชุมชน กลุ่มเยาวชน และ ประชาชนที่อาศัยและใช้ประโยชน์ในพื้นที่ และกลุ่มผู้ให้การสนับสนุนการเรียนรู้ (providers) 35 คน ทั้งองค์กรที่สนับสนุนองค์ความรู้และการเรียนรู้ เทศบาลเมืองปากพูน โรงเรียน ศาสนสถาน ศูนย์ข้อมูล ชุมชน สำนักงานประมงจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวนครศรีธรรมราช พาณิชย์จังหวัด

3) การสัมมนาเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งตัวแทนภาครัฐ ส่วนกลาง ภาครัฐส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคมและชุมชน ตลอดจน สาธารณชน ที่สนใจ เพื่อรวบรวมข้อมูลในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ พัฒนาผลิตภัณฑ์ จัดทำ พิพิธภัณฑ์มีชีวิต ระดมความคิดเห็นเสนอแนวทางขับเคลื่อนเมืองปากพูนเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง ยั่งยืน เกิดความร่วมมือ จัดทำแนวทางดำเนินการ งานวิจัยนี้ได้ดำเนินสัมมนาเชิงปฏิบัติการจำนวน 4 ครั้ง โดยมีผู้เข้าร่วมจากทุกภาคส่วนเฉลี่ย 36 คนต่อครั้ง

4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้พิพิธภัณฑ์มีชีวิต หลังจากที่มีการสำรวจ และระดมความคิดเห็น นักวิจัย เทศบาลเมืองปากพูน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำท้องถิ่น เครือข่ายชุมชน ผู้ประกอบการชุมชน เห็นพ้องต้องกันในการพัฒนาและยกระดับทรัพยากรชีวภาพและอัตลักษณ์

วัฒนธรรม เป็นผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ชุมชน และสร้างพื้นที่การเรียนรู้พิพิธภัณฑน์มีชีวิต เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ยกระดับเศรษฐกิจคุณภาพชีวิตชาวชุมชนปากพูน

การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษา พัฒนา สรุปผล นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพในรูปแบบการพรรณนาและเผยแพร่ สอบทานข้อมูลจากชุมชน สังเคราะห์สรุปผลโครงการวิจัย โดยดำเนินการตามพื้นฐานแนวคิด “มุ่งเป้าการวิจัยเพื่อเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา กับภาคีหลักในพื้นที่ให้เกิดแผนความร่วมมือ (Cooperation plan)”

ผลการวิจัย

1. กลไกการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้สู่ความยั่งยืนผ่านความร่วมมือของภาคีเครือข่ายความรู้ในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า กลไกความร่วมมือและเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชน ภาคเอกชน และภาครัฐ ภายใต้กลไก “ไอ้เต๋า” 4 สร้าง 3 พลัง ด้านการต่อยอดด้านนโยบาย ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานท้องถิ่น รัฐ ในการพัฒนาให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้โดยเฉพาะองค์ประกอบของส่วนท้องถิ่นเทศบาลเมืองปากพูน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช การต่อยอดด้านสังคม สามารถนำกลไกดังกล่าวมาสร้างความร่วมมือในการรวมกลุ่มสร้างกติการ่วมในชุมชน สร้างวัฒนธรรมร่วมใช้ประโยชน์ทรัพยากรร่วม และด้านเศรษฐกิจสามารถสร้างพื้นที่การเรียนรู้ในพิพิธภัณฑน์มีชีวิต จำนวน 1 พื้นที่ คือ ตลาดความสุขชาวเล ยกระดับเศรษฐกิจของชุมชน โดยร่วมมือจากมหาวิทยาลัย ชุมชน ภาคเอกชน ภาครัฐ และผู้ประกอบการในพื้นที่สวนมะพร้าวและประชาชนในพื้นที่

1.1 ภาครัฐ

1) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชเพื่อมาเป็นฐานองค์ความรู้ในการขับเคลื่อนกลไกความร่วมมือให้กับพื้นที่ปากพูน รวมถึงแนวนโยบายในการจัดการชุมชนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตให้กับคนในชุมชน

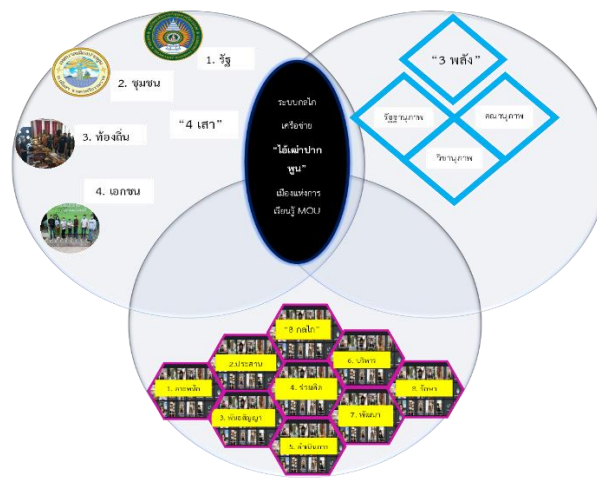
2) โรงเรียนอนุบาลปากพูน เพื่อเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑน์มีชีวิตในรูปแบบต่างๆ ให้เด็กเยาวชนหรือผู้ที่สนใจไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ในท้องถิ่นดังกล่าวในขณะเดียวกันก็สามารถกลายเป็นแหล่งหรือสถานการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเด็กและเยาวชนหรือผู้สนใจในพื้นที่

3) โรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อผลักดันการนำองค์ความรู้จากการศึกษาวิจัย และกลไกความร่วมมือที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในฐานะบุคคลที่มีความรู้และทรงคุณค่า ที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์และองค์ความรู้จากพิพิธภัณฑน์มีชีวิตในพื้นที่ปากพูนทำให้องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสามารถสืบทอดไปยังเด็กและเยาวชนในพื้นที่

4) พัฒนาชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการสนับสนุนในเรื่ององค์ความรู้ และแนวทางในการจัดการประเด็นการส่งเสริมอาชีพ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อยกระดับมูลค่าเพิ่ม

1.2. ท้องถิ่น

1) เทศบาลเมืองปากพูน จะเป็นจุดศูนย์กลางในการสร้างกลไกความร่วมมือ คือ เพื่อให้ทุกภาคส่วนมาทำงานร่วมกัน ทั้งภาครัฐ ชุมชน ท้องถิ่นและภาคเอกชน นำไปสู่การสร้างกลไกและความร่วมมือ ซึ่งเทศบาลเมืองปากพูนนั้นสามารถขับเคลื่อนไปตามแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับการสร้างศูนย์การเรียนรู้ในลักษณะพิพิธภัณฑ์มีชีวิตภายใต้กฎกติกาที่เกิดขึ้นของชุมชน รวมถึงสร้างตลาดเศรษฐกิจให้กลายเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ และยังเป็นศูนย์กลางสำคัญในการรวมกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่นภาครัฐและนำเอกชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborations) พัฒนาเมืองปากพูน

ที่มา : คณะผู้วิจัย

2. การศึกษาท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดความร่วมมือทางสังคม ความภูมิใจในท้องถิ่น และนำไปสู่การต่อยอดผลิตภัณฑ์และการบริการในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า

2.1 ทรัพยากรชีวภาพ พบพันธุ์ไม้ 17 ชนิด ได้แก่ โกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ ตะบูนขาว ตะบูนดำ ตาตุ่มทะเล ลำพู ลำแพน แสมขาว แสมดำ ไปรงขาว ไปรงแดง ฝาดดอกขาว ฝาดดอกแดง พังกาหัวสุมดอกขาว พังกาหัวสุม ดอกแดง โพทะเล และสาคร โดยพันธุ์ไม้ที่พบมากที่สุด คือ โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก และ ตาตุ่มทะเล ตามลำดับ สัตว์ พบ สัตว์ที่คุ้นเคยและชนิดสัตว์ที่เคยนำมาบริโภค หรือเกิดการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นในอุโมงค์ ป่าโกงกาง มีความหลากหลายของพันธุ์สัตว์ทั้งสิ้น 41 วงศ์ 49 สกุล 51 สปีชีส์ จัดอยู่ในกลุ่มสัตว์มีกระดูกสันหลังทั้งสิ้น 20 วงศ์ 26 สกุล 27 สปีชีส์ และสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังทั้งสิ้น 21 วงศ์ 23 สกุล 24 สปีชีส์ กลุ่มสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง แมลง หอย กุ้ง ปู กลุ่มสัตว์มีกระดูกสันหลัง ปลา สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม หลังจากทำการสำรวจแล้วคณะนักวิจัยได้ดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากร และนำไปจัดทำป้ายแสดงพันธุ์ไม้ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์

2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการจับสัตว์น้ำในบริเวณป่าชายเลน ประกอบด้วยการสร้างหม่อม (บ้านปลา) การยกยอจับสัตว์น้ำ จับกุ้งด้วยมือ (ตบกุ้ง) จับปูดำด้วยมือเปล่า จับปูแสม (เปี้ยว) โดยใช้กระป๋องและมือเปล่านำมาประกอบอาหารทั้งทานสดและแปรรูป ภูมิปัญญาการล้อมสัตว์น้ำในป่าโกงกางให้เข้าบ่อเลี้ยงธรรมชาติ การหาหอยนางรมจากรากไม้โกงกาง และการตีฟิ่งป่าโกงกาง หลังจากทำการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว คณะนักวิจัยได้ดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำเป็นป้ายแสดง ดังปรากฏดังภาพที่ 3-4

ภาพที่ 3 แสดงตัวอย่างฐานข้อมูลทรัพยากรชีวภาพ

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ภาพที่ 4 แสดงตัวอย่างฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน

ที่มา: คณะผู้วิจัย

2.3 ทู่นทางประวัติศาสตร์ชุมชน ชุมชนปากพูนมีการอพยพแบบเทครัวคือการโยกย้ายถิ่นฐานจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่งในลักษณะที่ไปกันทั้งบ้านทั้งครอบครัว หรือทั้งหมู่บ้าน เป็นลักษณะของการอพยพเพื่อแสวงหาที่ดินทำกินใหม่ โดยการอพยพมาจากอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็น

ปรากฏการณ์ทางสังคมที่สำคัญ การอพยพเกิดขึ้นเมื่อทศวรรษ 2470 การมาในช่วงแรกนี้มาโดยการนั่งเรือโดยสารแล้วเข้ามาจับจองพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำในพื้นที่อำเภอศรีธรรมราช นอกจากนี้ยังมีการอพยพมาจากกรุงเทพมหานครมาตั้งชุมชนบริเวณบ้านปากน้ำเก่า หลังจากนั้นอีกหนึ่งทศวรรษก็มีคนอพยพตามมาเรื่อย ๆ การย้ายเข้ามาในพื้นที่ปากน้ำปากพูนพบว่าพื้นที่มาหมดทั้งครอบครัวในครั้งเดียวและทยอยตามกันมาการเข้ามาของชุมชนผู้อพยพทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชนปากพูน

2.4 การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น การจัดทำหน่วยผลมะพร้าว และต้นกล่ำมะพร้าวพันธุ์ลูกผสมโดยมุ่งเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับสินทรัพย์ ที่เป็นทุนของชุมชน ให้เป็นสินค้าบริการ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เช่น ความรู้ และประสบการณ์จำหน่ายผลมะพร้าว และต้นกล่ำพันธุ์มะพร้าว ระบบการขนส่ง ระบบการตลาดจำหน่ายสินค้าทั้งภายในและภายนอก และ ต่อยอดและดำเนินการโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ปฏิกิริยาวิถีการผลิตเพื่อวิเคราะห์ต้นทุนการจำหน่ายมะพร้าวผลสด และการจำหน่ายต้นกล่ำมะพร้าวตลอดทั้งปี พัฒนาผลิตจากน้ำตาลมะพร้าวสด น้ำตาลมะพร้าวแปรรูปเป็นน้ำตาลคาราเมล น้ำตาลแวนิลรูปทรงต่าง ๆ น้ำตาลมะพร้าวสำหรับของที่ระลึกงานมงคลสมรสพัฒนาบรรจุภัณฑ์ จำนวน 5 ชนิด จนได้รับการรับรองมาตรฐาน OTOP และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เข้าสู่การขายในระบบออนไลน์ (pinto market) พร้อมทั้งร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาอาชีพ

ภาพที่ 5 แสดงเอกสารการรับรองการลงทะเบียน การผลิต ผู้ประกอบการ OTOP

ที่มา: คณะผู้วิจัย

2.5 น้ำผึ้งป่าโก่งก้าง ได้ส่งตัวอย่างน้ำผึ้งที่ได้จากอูมิงค์โก่งตรวจทดสอบคุณภาพตามมาตรฐานพบว่า มีลักษณะเป็นเนื้อเดียวกัน สี ไม่ขุ่นทึบ ไม่มีเศษละอองเกสร เศษตัวอ่อนหรือดักแด้ปะปนอยู่ มีสีเหลืองทองใส ไม่แยกชั้น มีความหนืด มีกลิ่น รส เฉพาะตัวตามธรรมชาติ โดยมีค่าความเป็นกรด (Acidity) เท่ากับ 28.93 mEq/kg ค่าความเป็นเถ้า (Ash) เท่ากับ 0.57 g/100g ไม่พบค่า diastase

activity มีการปนเปื้อนของยีสต์และราเท่ากับ 1.6×10^3 CFU/g *Staphylococcus aureus* น้อยกว่า 10 CFU/g ไม่พบการปนเปื้อน *Salmonella* spp. ถือว่ามีปริมาณไม่เกินมาตรฐานกำหนดของน้ำผึ้ง ซึ่งกำหนดไม่เกิน 10 cfu ต่อ น้ำผึ้ง 1 กรัม การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ใช้รูปแบบการมีส่วนร่วม โดยมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญในการออกแบบพัฒนา แนวคิดในการออกแบบตราสัญลักษณ์ ชื่อผลิตภัณฑ์ “น้ำผึ้งอุโมงค์โกงกาง” เป็นผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งป่าธรรมชาติที่ชาวบ้านเข้าไปเก็บเกี่ยวในป่าโกงกางตามฤดูกาล เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น คุณสมบัติน้ำผึ้งเป็นผึ้งป่า น้ำหวานจากดอกไม้ เช่น ต้นโกงกาง ต้นเสม็ด ต้นเสม็ด ต้นลำพู ทำให้มีน้ำผึ้งที่มีรสชาติและกลิ่นธรรมชาติเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังแสดงในภาพที่ 6

ภาพที่ 6 แสดงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน “น้ำผึ้งป่าโกงกาง”

ที่มา: คณะผู้วิจัย

3. พื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑสถานมีชีวิตยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างเป็นรูปธรรม ได้กำหนดจุดและติดตั้งป้ายแสดงตำแหน่งของพิพิธภัณฑสถานมีชีวิต แผนที่แสดงจุดสำคัญของอุโมงค์โกงกาง ป้ายแสดงพันธุ์ไม้-สัตว์ จุดแสดงข้อมูลเกี่ยวกับพืชและสัตว์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอุโมงค์โกงกางพิพิธภัณฑสถานมีชีวิต จากนั้นปรึกษาหารือร่วมคณะที่ผู้บริหารเทศบาลผู้นำท้องถิ่นกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานมีชีวิตเป็นแหล่งเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลปากพูนในลักษณะภาคีเครือข่ายรูปแบบกติกาสหประชาชาติ ดังภาพที่ 7-9

ภาพที่ 7 แสดงอุโมงค์โกงกางและพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชนปากพูน (Living Museum)

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ภาพที่ 8 แสดงตลาดความสุขชาวเล (Learning space)

ที่มา: คณะผู้วิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. กลไกการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้สู่ความยั่งยืน ผ่านความร่วมมือของภาคีเครือข่าย ความรู้ในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน พบว่า การยกระดับการเรียนรู้ของประชาชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านพื้นที่การเรียนรู้ด้วยกลไกความร่วมมือระดับเมือง ภายใต้ฐานทรัพยากรชีวภาพ และอัตลักษณ์วัฒนธรรมเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับ สุดา มงคลสิทธิ์ (2561) การสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาและการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่าย ถือเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการของสังคมยุคใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทุกมิติ ประกอบด้วย 4 เสาหลัก อันได้แก่ ภาครัฐ เอกชน ท้องถิ่น ภาคเอกชน และยังสอดคล้องกับ Craig (2017), และ พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม และ กัตัญญ แก้วหานาม (2565) ที่พบว่า รูปแบบความร่วมมือในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้มี 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบความสัมพันธ์เครือข่ายความร่วมมือตามบทบาทหน้าที่ พัฒนามาสู่การ

ดำเนินงานร่วมกัน 2) เครือข่ายแบบร่วมสนับสนุน เป็นรูปแบบความร่วมมือขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ในลักษณะเครือข่ายร่วมสนับสนุน

2. การศึกษาท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดความร่วมมือทางสังคม ความภูมิใจในท้องถิ่น และนำไปสู่การต่อยอดผลิตภัณฑ์และการบริการในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน โดยเส้นทางความสำเร็จของเมืองแห่งการเรียนรู้ ต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในพื้นที่เป้าหมาย หรือ “ท้องถิ่นศึกษา” ด้วยการค้นหาอัตลักษณ์ท้องถิ่น คุณค่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วเปลี่ยนคุณค่าไปสู่มูลค่า เป็นรายได้หมุนเวียนในพื้นที่ การสร้างงาน สร้างอาชีพ ในลักษณะห่วงโซ่คุณค่าทางสังคม (Social value model) (อุทิศ ทาหอม, 2564) การสร้างความรู้ความเข้าใจในศักยภาพ เตรียมความพร้อมชุมชน “เท่าทัน เท่าเทียม” ส่งผลกระทบชุมชน องค์ความรู้ปรับตัววัฒนธรรมเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างนวัตกรรมทางสังคม ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์สามารถประยุกต์ใช้อย่างชาญฉลาดบนพื้นฐานคำว่า “รหัสวัฒนธรรม” หรือ Creative DNA ของตนเอง ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อการพัฒนาชุมชน สังคม และสอดคล้อง สมเจตน์ ผีวทองงาม และคณะ (2561) ที่ระบุว่า ชุมชนจะมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ภายใต้ศักยภาพของชุมชนซึ่งเกิดจากการมีฐานเศรษฐกิจและทุนทางวัฒนธรรมของตนเองที่เอื้อต่อการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนและประเทศชาติ

3. พื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑสถานมีชีวิต ยกกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ ธนัทธัญญ์ ฉัตรภักดิ์รัตน์ และคณะ (2561) ที่พบว่า รูปแบบแหล่งเรียนรู้ชุมชนอัจฉริยะในศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมคุณลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ บุคคล องค์ความรู้ ชุมชน สื่อและเทคโนโลยี กิจกรรมการเรียนรู้ และเครือข่ายความร่วมมือ ขั้นตอนของรูปแบบแหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน 1) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ 2) การเรียนรู้ 3) การพัฒนาโครงการ และ 4) การประเมินผล ด้าน ชมพูนทคิงพูนพิน (2557) ระบุว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ คือ สภาพแวดล้อมชุมชนเก่า อาคารทางประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ คือ ความเป็นมา วิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมและประเพณี นำสู่การพัฒนาพิพิธภัณฑสถานมีชีวิต มีแผนที่ชุมชน สื่อเรื่องเล่า ชุมชน ตลอดจนการจัดการพื้นที่ที่ชุมชน สอดคล้องกับ นิรมล เสรีสกุล และ ธนพร โอวาทวรวิทย์ (2564) พบว่า เครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ของย่านกะดีจีน-คลองสาน มีเครือข่ายอยู่ในลักษณะเครือข่ายแบบกระจาย สมาชิกศักยภาพจากหลากหลายภาคส่วนที่มีบทบาทสนับสนุนการดำเนินงานซึ่งกันและกัน จนสามารถสร้างการขับเคลื่อนการพัฒนาย่านอย่างเป็นองค์ภาพ และ ชนันภรณ์ อารีกุล (2559) ระบุว่า ทุนทางสังคม ได้แก่ องค์ความรู้ หรือภูมิปัญญา มนุษย์หรือบุคคล วัฒนธรรมหรือประเพณี และสถาบันทางสังคมสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างความเข้มแข็งยั่งยืนชุมชน

สรุป

1. กลไกการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้สู่ความยั่งยืนผ่านความร่วมมือของภาคีเครือข่ายความรู้ในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า กลไกความร่วมมือและเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชน ภาคเอกชน และภาครัฐ ภายใต้กลไก “โอเอ็มเอ” 4 สร้าง 3 พลังด้านการต่อยอดด้านนโยบาย ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานท้องถิ่น รัฐในการพัฒนาให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลเมืองปากพูน

2. การศึกษาท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดความร่วมมือทางสังคม ความภูมิใจในท้องถิ่น และนำไปสู่การต่อยอดผลิตภัณฑ์และการบริการในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าด้านทรัพยากรชีวภาพ โดยพันธุ์ไม้ที่พบมากที่สุด คือ โกก้างใบใหญ่ โกก้างใบเล็ก และ ตาตุ่มทะเลตามลำดับ สัตว์ พบ สัตว์ที่คุ้นเคยและชนิดสัตว์ที่เคยนำมาบริโภค หรือเกิดการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นในอุโมงค์ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการจับสัตว์น้ำในบริเวณป่าชายเลน ประกอบด้วยการสร้างหมรั้ม (บ้านปลา) การยกยอจับสัตว์น้ำจับกึ่งด้วยมือ (ตบกึ่ง) จับปูดำด้วยมือเปล่า จับปูแสม (เปี้ยว) ด้านทุนทางประวัติศาสตร์ชุมชน ชุมชนปากพูนมีการอพยพแบบเตล็ดคือการโยกย้ายถิ่นฐานจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่งในลักษณะที่ไปกันทั้งบ้านทั้งครอบครัว หรือทั้งหมู่บ้าน เป็นลักษณะของการอพยพเพื่อแสวงหาที่ดินทำกินใหม่ ด้านการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น การจัดจำหน่ายผลมะพร้าว และต้นกล่ำมะพร้าวพันธุ์ลูกผสมโดยมุ่งเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับสินทรัพย์ ที่เป็นทุนของชุมชน ให้เป็นสินค้าบริการ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

3. พื้นที่การเรียนรู้และพิพิธภัณฑสถานมีชีวิตยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่เทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างเป็นรูปธรรม ได้กำหนดจุดและติดตั้งป้ายแสดงตำแหน่งของพิพิธภัณฑสถานมีชีวิต แผนที่แสดงจุดสำคัญของอุโมงค์โกก้าง ป้ายแสดงพันธุ์ไม้-สัตว์ จุดแสดงข้อมูลเกี่ยวกับพืชและสัตว์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอุโมงค์โกก้างพิพิธภัณฑสถานมีชีวิต มีการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานมีชีวิตเป็นแหล่งเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลปากพูนในลักษณะภาคีเครือข่ายรูปแบบกติกาสหชุมชน

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยทำให้พบว่า ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต องค์ประกอบอย่างน้อยต้องประกอบด้วย 1) การศึกษา รวบรวม สังเคราะห์ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ชุมชน (Local study) สร้างความรู้ และ ความภาคภูมิใจ อิ่มใจ หวังแทนในภูมิสังคม บ้านเกิด เทือก ยาน ของตน 2) ความร่วมมือ (Collaborations) จากกลุ่มเครือข่ายการเรียนรู้ทุกกลุ่มเกี่ยวข้อง และเครือข่ายสนับสนุนภาคเอกชน ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ประชาชนในพื้นที่ 4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน จากทรัพยากรชีวภาพ วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นนำไปสู่การจำหน่ายเพื่อสร้างความอิ่มท้องของคนในชุมชน (Local Product) 5) มีพื้นที่แห่งการเรียนรู้ ทรัพยากรการเรียนรู้

เส้นทางการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงครบวงจรก่อเกิดการเรียนรู้และจัดการ Learning Space, Living Museum 6) ระบบและกลไก การบริหารจัดการชุมชน ข้อตกลงชุมชนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Local Management) 7) เพื่อเป็นพัฒนาที่ต่อเนื่องยั่งยืน ต้องมีกระบวนการสร้าง ถวายถอด สืบสาน และสร้างจิตสำนึกให้กับคนทุกกลุ่มให้ทุกคนเป็นนักจัดการเมือง (Local Administrator) นวัตกรรมชุมชน (Local Innovator) ที่สำคัญกลุ่มเยาวชน โดยมีหน่วยงานบริหารจัดการเมือง (เทศบาล) เป็นแกนหลักในการบริหารจัดการและสนับสนุน โดยมีหน่วยงานร่วม มหาวิทยาลัย บ้าน วัด โรงเรียน หน่วยงานรัฐ ภาคประชาสังคม ให้ความร่วมมือสนับสนุน ผ่านแผนงานหรือยุทธศาสตร์การ พัฒนาเมือง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

นำฐานความรู้ทรัพยากรชีวภาพ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความร่วมมือ ความเข้มแข็งของชุมชน แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองปากพูนเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ เพื่อไปยกระดับการเรียนรู้ของคนในชุมชน ความรักหวงแหนชุมชน นำไปสู่การเพิ่มมูลค่า คุณค่า ยกระดับเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน สร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยรูปแบบและกลไก การมีส่วนร่วม ซึ่งจะเป็นการช่วยรัฐบาลพัฒนาการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม สร้างความ เข้มแข็งของชุมชนจากเศรษฐกิจฐานรากสู่การพัฒนาประเทศที่เข้มแข็ง ยั่งยืน และฐานข้อมูลดังกล่าว นำไปสู่การยกระดับเมืองปากพูนเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโก (UNESCO) ชุมชนอื่นนำไปใช้ ประโยชน์

ข้อเสนอแนะในการครั้งวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาเพิ่มเติมต่อยอดเพื่อพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งยกระดับสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ ของยูเนสโก
2. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมต่อยอดในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเมืองอย่างยั่งยืน ภายใต้ทรัพยากรชีวภาพ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ทูทางสังคมของชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัย ขอขอบคุณ การสนับสนุนทุนวิจัยของหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนา ระดับพื้นที่ (บพท.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สัญญาเลขที่ A15F640135) ขอขอบคุณเทศบาลเมืองปากพูน เครือข่ายส่วนราชการ เอกชน ผู้ประกอบการชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ที่ท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ที่สนับสนุน การดำเนินงานวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยดีทุกประการ

เอกสารอ้างอิง

- ชนันภรณ์ อารีกุล. (2559). ทูทางสังคมกับการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(2), 249–261.
- ชมพูนุท คงพูนพิน. (2557). การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชีวิตในย่านหน้าทอนเกาะสมุย. *วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 13(1), 15–29.
- ชนันภรณ์ อารีกุล, ฉัตรภักดิ์, ชุตติวัฒน์ สุวดีพิงศ์ และ วิฑูรย์ วงษ์อำมาตย์. (2561). การพัฒนารูปแบบแหล่งเรียนรู้ชุมชนอัจฉริยะในศตวรรษที่ 21 เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน. (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- นิรมล เสรีสกุล และ ธนพร โอวาทวรวิทย์. (2564). การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ของกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาย่านกะดีจีน–คลองสาน. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 20(2), 45–67.
- พิมพ์ลลิต แก้วหานาม และ กัตัญญ แก้วหานาม. (2565). ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมือง: การสำรวจตัวแสดงทางนโยบายที่หลากหลายในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 15(1), 59–78.
- สมเจตน์ ผิวทองงาม, จีรพรรณ ศรีหนูสุด, วณิชา ดีคำ, จันจิรา เศรษฐพลอย, อัมพวรรณ หนูพระอินทร์ และ นิทัศน์ ไหมจ้อย. (2561). พุมเรียง : บริบทชุมชน ฐานเศรษฐกิจ และทุนทางวัฒนธรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(2), 353–375.
- สุดา มงคลสิทธิ์. (2561). กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนจังหวัดชลบุรี. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6(10), 5843–5859.
- เสรี พงศ์พิศ. (2551). *คู่มือการทำวิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทยการพิมพ์.
- สำนักงานปลัดเทศบาลเมืองปากพูน. (2561). *แผนพัฒนาท้องถิ่น 2661 – 2565 เทศบาลเมืองปากพูน*. นครศรีธรรมราช: เทศบาลเมืองปากพูน.
- อุทิศ ทาหอม. (2564). การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนฐานวัฒนธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม. *วารสารวิจัยและพัฒนา*, 16(2), 55–73.
- Craig, A. W. (2017). *Policy Collaboration in the United States Congress*(Doctoral dissertation for Philosophy in Political Science). Ohio State University.
- Rivière, G. H. (1973). Role of Museums of Art and of Human and Social Sciences. *Museum International*, 25(2), 26–37.
- UNESCO Institute for Lifelong Learning. (2020). *UNESCO Global Network of Learning Cities: Guiding Documents*. Hamburg: UNESCO Institute for Lifelong Learning (UIL).